

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

**ha- To'eh be-darke ha-hayim, o', Toldot Yosef ha-yatom
me-'ir Madmenah**

Smolensqin, Pereš Ben-Mošë

השמ ןב ץרפ ,ןיקסנעלאמס

Ṽin, 629 [1868 oder 1869]

ד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10010

ודבר כזב ולהצמיד הנף ולהכות איש את רעהו כלשון בקנאתו כו' על כי ארוחתו טובה מארוחתו וכי שם בן ישיבה נתן לחרפה ולקלסה בפי כל רואיהם, וגם בעיני ראש הישיבה ומנהליה נבזים הטה ושפלים, כי גם מהם לא נכחד, כי אך בתרמית וכזב ימצאו למו ארוחתם. אך לא רבים הטה המאשרים אשה אחרי כל העמל והכזו אשר ינחלו מרבה להכיל, ימצאו למו ארוחת תמיד בכל שבעת הימים, כי לאחד ימצאו אך ששה ולהשני חמשה וגם בארבעה או שלשה ימים בשבוע יחיו רבים, והנער אשר ארוחתו נתנה לו בכל ימי השבוע יתחשב למאשר בארץ ובו יקנאו רבים. וגם אני בין המאשרים נמנית, כי ראש הישיבה היה לא כלי, ואם כי לא מסתו האכילני כאב את בנו, בכל זאת הגדיל חסרו עמדי כאשר אמה, כי דבר טוב עלי כאזני אחדים ממודעיו והמה נתנו לי ארוחתי איש איש ביומו.

ב — אמנם מה יעשו אלה האטללים אשר רק שלשה או ארבעה ימים נמצאו להם בהדרשם וראש הישיבה לא שם עליהם עין פקחה כאב על בניו, מה יעשו הטה בחימים אשר אין להם ימים? והאמנם יהיה כדבר הזה, כי ראש הישיבה אשר על שכמו נתנה המשרה להורות את תלמידיו דעת ותורה, יבדיל את האחד וישים עליו עין פקחה לתת לו את כל חפצו בעת אשר כסן האחרים תחסר? ואיך לא תפקחנה עיני המשניחים ושומרי משמרת הבית לראות, כי הראש יעות משפט? — כזה וכזה תשאל אתה הקורא אשר מעורך לא ראית דרכי הישיבה ולא תדע משפטיה, לכן חכה נא לי רגע ואני אתאר בשרר אמת את הישיבה ואציג את הנערים אשר בה יתגוררו כמו חיים לפניך ואשמיעך כל אשר תחפוץ לדעת, ואולי עוד יותר מאשר תחפוץ.

ד

הישיבה

אהבת התורה ושנאת המלאכה אשר הכו שרשיהן עמוק עמוק על תלמי לכב היהודים בני ארצי, הולידו את הישיבות ברוב ערי מושבותיהם; הכבוד הגדול אשר אליו יקוה איש יהודי בתאות נפש ואשר יתן לו ידים ופח להלחם את העני והמחסור אשר ילווהו אל כל אשה ילד, מיום יוכל בשמחה בתופים ומחולות ואחריו רב אדם יטשך לשיש אתו משוש ביום שמחת לבו, עד אשר יובילוהו אל בית עולמו, הכבוד הגדול והאחד אשר יקח לבו ואשה יעודדהו כל עוד רוח חיים באפו ויתן לו מהלכים באנשים, הוא כבוד התורה, לא ככבוד אבות כבירי לח ושלוו עולם יתימר, לא אוצרות הזהב אשר אצרו אבותיו ינחווהו לפני גדולים, רק באבות יודעי תורה יתפאה, וכרבות כחו בתורה כן גדול ונכבד הנהו בעיניו כל רואיו. וגם האיש אשר לבו צפון משכל ולא דעת לו בתורה גם הוא לא ירף מרדוף אחרי הכבוד הגדול הזה, כי ידע נאמנה כי ישיגנו אחרי אשר יחנך לבניו על דרכי התורה, ואם בן אין לו יקח לכנותיו אנשים יודעי תורה וככבודם יתימר.

התורה רק התורה היא האכזר הפנה לכל מחשבותיהם תאותיהם ויצרו לכם
רק בה ימצאו כבוד ועז מנוחה ונחמה ולכן למאיש ועד אשה למזקן ועד נערה
כלם ירדפו לבקש דבר ה'! — — — — —
שום אל לבך אתה הקורא, מה חפץ לב נער עברי? האם ילך לבו אחר
עבודה ומלאכה הנותנת חיים לבעליהן, או ירום ונשא בהלך נפשו ללכת להקשיב
לקח בכתי החכמה למען עשות שם כשם החכמים בארץ? או יבחר לו לצאת
לקרב ומלחמה למען ינחל כבוד גבורים? — לא זאת! אך לגבור חיילים בתורה
ולהביא לכב חכמה בדת ודין כל חפץ נפשו, ואם גם תעלינה תקותיו אבר
ותעבורנה חק, אז תושיבנה אותה לא את מלכים לכסא רק על כסא רב ומורה
הוראה בישראל — כבוד גדול ומאוד נעלה! — — — — —
מה הגה הרגשות אשר תמצאנה קן למו בכתי נפש נערה עבריה ומה המה
מאויי לבה? האם לבתי שמחה מקום יתאספו המון עליונים לצאת במחול משחקים
ולהתהדר לפני בחורי חמד ווליכוח עשתנותיה? או תעדה עדי וגאון ותצא לשוח
שלובת זרע את בחירה רצתה נפשה בו בהלך נפשה? או אולי אחבה וידידות
להבחור אשר לקח לכבה בחן שפתיו יהגה לבה? — לא אחת מאלה! רגשות
כאלה לא תעלינה על לב ולא תמצאנה מסלות בכתי נפש עלמה עבריה אשר
תשב בביתה ואבותיה עקבותיה ישמרו ולא רק אבותיה כי אם גם כל יודעיה
יבישו יתכוננו בכל מצעדי רגלה פן תעשה מדחה, כי רחמנים המה בני ישראל
וכאב על בנו, כן ירחם איש איש גם על בנים זרים וישים עיניו על כל דרכיהם.
והיעמוד לב עלמה לדבר את עלם זר או לשאת עיניה עליו אחרי אשר הוא
עון פלילים, ואבותיה — ומה גם אחיה בני יעקב — לא יאכו סלוח לה?!
חלילה חלילה לבת ישראל לבוא כסוד עליונים או לצאת לשוח, או אף לדבר
דבר את גבר, כי זמה היא! בבית תשב כצפור בכלוב עדי יבוא גואל לה! אך
מה תעשה בשנתה בחדרה גלמודה כל היום? האם תשלח בכשור ידיה או סדין
תעשינה כסיה? — אך לא! בנות ישראל כבני ישראל לא תאחננה מלאכה
ועטל כפים! הן לא קצרה יד ה' מהושיע לאיש אשר בחר בו אף אם בעצלתים
יחבק ידים, ואם ה' הסתיר פנים מאיש, אז מארתו רובצת בבית ולא יועיל לו
אף אם כחמור יסכול על כתף ויעבוד עבודה כל היום, ומדוע תעמול להכל?!
לכן בחבוק ידים תשב ותחשב מחשבות! ומהשבותיה מה הגה? — עוד מעט
יבוא גואלי כחור מעם ברוב חכמתו ותורתו הוא יקחני אחד כבוד ויושיבני
אתו לכסא כס הרבנות, הוא יהיה רב ואני אשת הרב אהיה ואנחל
כבוד עד כלי די כשכתי את רעותי בבית התפלה בעזרת הנשים! בנים אוליך
ויהיו למורי הוראה ביעקב! דור יודע תורה מחלצי יצא! — — — — —
— מה תשאל נפש אם בישראל? האם לעדות גאון וגכה בשנתה כמרכבה
מרקדה? או למצוא חן בעיני זרים? — לא זאת! רק בנים יודעי דת ודין, חתנים
תופשי תורה לבנותיה, זאת כל חפצה וזאת חבקש מאלהי ישעה, וגם בשבעותיה
ונדריה עליה תשא רק את התורה על שפתיה — כה יתן לי ה' בן יודע תורה
כה אזכה לגדל את בני לתורה! — ישמע מפי כל היום — — — — —

התורה רק התורה תמלא כל חדרי לב בן יעקב; למענה יעבוד עבודתו עבודת עבד, בגללה יחיה ובעבודה ימות, כי היא האחת אשר לא הפרה את בריתה ואשר התהלכה אתו באחות בצרה ותלוהו לכל ארצות נדודיו, כימים עברו, ימי השך ואפלה. עת אשר חכמת ישראל היתה לנידה ותועיל לתותו לעורר עליו חמת מקנאיו ומנדיו אשר ישנו למצוא לו עון לשנא, ודעתו היתה לו לראשית המאת, כי כקוסם קסם וכורת ברית את מלך בלהות היה בעיני הפראים ויגירוהו על ידי חרב נוקמת נקם ברית ואמונה, בעת אשר עשרו היה שמור לו לרעתו למשוך עליו עיני בני בליעל, רודפי בצע מעשקות השואפים למצוא הון אשר לא עמלו בו ויחמסו עליו מזמות לנבל שמו למען יכריתוהו מן הארץ ותמצא ידם חילו, בעת הזאת, עת צרה ליעקב, עת אשר צרים ואויבים בנפש כתרואו מסביב מבלי תת לו חנינה ובכל הארץ ובכל הנוים לא מצא מנחם ומרחם, גואל ומושיע — בעת הזאת היתה התורה נחמתו וישועתו, מחזקת בכריתו ומחזקת את לבבו לבל תרפינה ידיו ולבל יאמר נואש, והיפלא איפוא אם יזכור לה את רוב חסדיה אתו בכל ארצות נדודיו בשנים עברו ואת חסדיה אתו גם היום בארצות אשר עוד לא הונח לו מאויביו הרבים והעצומים, אשר לא השיבו עוד את החרב הנוקמת אל תערה, וקסתם בימינם תוסיף להפליא מכותיו חדשים לבקרים? . . . זאת לא יפלא בעיני כל משכיל על דבר כאשר לא יפלא בעיני אף אני, אך על זאת יתפלאו אנשי לבב היודעים עת ומשפט למעשי בני איש וישאלו במנוד ראש ותמהון: האמנם יהיה כדבר הזה, כי אלה האוהבים שערי ציון, המוקירים את התורה מכל הפץ והמתירים בכבודה לא ישימו אל לבם לתת לה כבוד ולרומם קרן המחזיקים בכריתה? אך לא ידעו ולא יבינו, כי ימירו כבודה בקלון בתתם את נושאי דגלה לשמצה וקלסה? ואיכה לא תפקחנה עיניהם לראות, כי לא לצדקה תחשב להם נדבת לבם בפרשם מלחמם להנערים השוקדים על דלתות בתי הישיבות כבנו ושאמ נפש? — אמנם אני לא אתמה ולא אתפלא, כי תכנתי רוח העם הזה ואראה כי רוב מעשיו תהו (אולי היו תלאותיו במעל הזה כי מסבו בקרבו רוח עושים לבל ידע את משפט עתו וחשבון מעשיו) כי מצות אנשים מלמדה המה, ומבלי פקוח עינים יאחו בדרכים אשר בהן דרכו ראשונים, אבותיו החזיקו בידי תופשי התורה לכן יעשה כן גם הוא, לא מחפץ לבו ומעלות רוחו רק מאשר כי כן עשו אבותיו ולבל יתראה כמסיג גבול עולם, ובכל זאת יתברך בלבו — גם ישמיע זאת לא לעתים רחוקות בקהל — כי אין קצה לצדקותיו אשר יעשה את בני העניים בפרשו מלחמו להם אף אם לא בעין טובה וברוח רצון יתן חלקם. וגם ראשי העדה ומנהליה כרובם לא טובים המה מכל בני עדתם, כי גם המת רק אל הכבוד להקרא בשם ראש ומנהיג, או למען למצוא שכר פעולתם יעשו מעשיהם זר מעשיהם ולא לנהל את צאן מרעיתם על מכוני מים ומנוחות שאננות בדעת ומשפט . . . ובכן יתעו צעירי הצאן איש לעברו בלי מורה לצדק ומנהל בלב מתנה ויתהלכו כאשר יתהלכו: בארחות עקלקלות, בדרכים לא סלולות ודרך אמת מהם נסתרה, וכאשר יגדלו ויבואו בשנים ויהיו גם המה למורי דרך, אז יתעו כאשר תעו יתעו

כאשר שגו המה בימי נדודם . . . או יבחרו למו דרכים חדשים ויאבדו דרך
עמם, כי יאנפו כמוריהם ללא-צדק ולא-חכמה ויהפכו לאויבים להם . . .
וכל עמל אנשי-הרוח אשר נדבם לבם לה ש כ י ל להטיב מצב אחיהם עלה
בתהו, כי המה כאחת: מנהג אבותינו תורה היא! הזהרו בכני עניים שמהם תצא
תורה! ומי ישיכם מדרכם? אמנם כן עניתי אף אני חלקי אחרי רואי כל אלה:
הזהרו מבני עניים כאלה שמהם תצא תורה וידיה על ראשה!!

בני עניים שמהם תצא תורה

כשובי מבית הראש שבתי אל הישיבה ואבקש לי ספר להגות בו אך לא
מצאתי, כי הספרים הרבים הנמצאים שמה סגורים על מסגר בארונות ורק ראש
הישיבה והמשגיח יקחו מהם ולהנערים לא ינתן ספר. כי אם מכספם יקנו להם
ספריהם ויביאום אתם כנואם אל הישיבה, ואלה אשר קצרה ידם מקנות להם
ספר ישלמו לרעהם אגרות אחדות ויהנו אתם יחד. בעודני עושה הנה והנה
לבקש לי ספר נגיש אלי נער אחד ויאמר: הלא גמרא תבקש לך, הכה את
שכרי ונהנה יחד —

אני לא הסכנתי להגות את איש בספר אחד ויש את נפשי לקחת לי
ספר למעני — עניתיו כי יראתי להגות אתו יחד סן יראה כי קצרה בינתי
מהבין בגמרא.

פדרוני! איך לא תבוש בשת לבקש שכר ספרך? הלא לבך טפש
כחלב ועליך לשחד מכספך להנער אשר ישפיל כבודו להגות אתך בספר אחד,
כי אולי יגונב אליך דבר מה ותקח אזנך שמץ דעת — קרא נער רם-הקומה
ודל-הכשר ועיניו מעופפות בחוריהן; כעני צפועני בנשתו אלינו כגבה-הרוח.
פני הנער הדובר כי אדמו כדם כי נכלם מדבריו, ובכל זאת התאמץ ויקרא: גם
לי לבב כמוד —

לך לב כמוני? — קרא הנער אשר הכליטו בקצה וגאון — לך? הוי
נבער מדעת! מדחציף כולי האי שמע מינה ממור הוא —

והקורא לחברו ממור יורד עמו עד לחייו — נתן בקולו נער כבן שבע
עשרה שנה אשר נגש לקול הקריאה וימרוש לחיי הנער המתקצף.
מה לי ולך? — קרא הנער המכה בחמה אך גם ביראה — האם שקר
דברתי, כי פקדת עלי את עוני? —

ואת מי תניד מלים? — ענה הנער המתעבר על ריב לא לו — הלא
כמוד כמורו לב אחד לכם ולא נופל הוא ממך, ומדוע תחרפהו על לא דבר? —
שקר הדבר! לבי ראה חכמה הרבה יתר גם ממך ולשווא תעמוד לימינה

כי כלם יגידו פה אחד כי רבה חכמתי אלה פעמים מחכמתו —
שים מחסום לפיך פן אמלאהו בגללי צ . . . הבהמה!

לשווא תכטח בגבורת ימינך, כי אם תוסיף להראותני נחת ירך אקרא
עליך חמס כאוני המשגיח וייסרך על זדון לבך —